

Lāsmā Ozola: "Šobrīd mēs dzīvojam un patērējam tik daudz resursu, it kā mums būtu 1,8 planētas"

Esam pieraduši pie komforta, pieejamības un dažādības, bet vai ikdienā aizdomājamies par to, kāda ir šo ērtību patiesā cena un uz kā rēķina to atļaujamies?

Lai noskaidrotu, kādus izaicinājumus Cēsu novads apņēmis īstenot un kādas aktivitātes jau drīzumā plānots realizēt novadā saistībā ar bezatkritumu dzīvesveida attīstīšanu, uz sarunu aicinājām Cēsu novada pašvaldības Vides un klimata neitralitātes nodaļas bezatkritumu kopienas vadītāju un aktivitāšu koordinatori Lāsmu Ozolu.

Sveika, Lāsma! Iepazīstini, lūdzu, ar sevi un savu saikni ar Cēsīm!

Ar Cēsīm man ir cieša saikne, jo pilsēta saistās ar bērnības atmiņām. Cēsu pusē, Liepā, dzīvoja mana vecmāmiņa, tāpēc bērnībā diezgan bieži devāmies šurp. Tie vienmēr šķita tāli braucieni no Pierīgas. Tagad, kad pieaugušā vecumā ikdienā dodos uz Cēsīm, man tas šķiet itin tuvu.

Strādāju Cēsu novada pašvaldībā kopš janvāra, pie Eiropas Savienības LIFE programmas integrētā projekta "Atkritumi kā resursi". Tajā esmu bezatkritumu kopienas vadītāja un aktivitāšu koordinatore.

Projekts ir apjomīgs, tajā iesaistīti 22 partneri. Latvijas mērogā tiek risināti izaicinājumi, lai kopīgiem spēkiem samazinātu atkritumus – tostarp arī elektroniku, būvmateriālus, bioloģiski noārdāmos un cita veida atkritumus. Ņemot vērā, ka Cēsu pilsēta vienmēr bijusi diezgan progresīva, tā izvēlēta dažādiem pilotēšanas modeļiem.

Pastāsti, lūdzu, ko nozīmē bezatkritumu dzīvesveids un kāpēc atkritumu samazināšana ir svarīga mums katram?

Šobrīd mēs dzīvojam un patērējam tik daudz resursu, it kā mums būtu 1,8 planētas. Mēs patērējam daudz vairāk nekā mums pieder, un mēs to darām uz savas un nākotnes paaudžu veselības un dzīves kvalitātes rēķina. Planēta nespēj atjaunoties. Jebkas, ko mēs patērējam, nozīmē Zemes resursu patērēšanu – enerģijas, minerālu, naftas, koksnes, lauksaimniecības un citu resursu.

Ja mēs tos patērējam un izturamies pret tiem neilgtspējīgi, tad tie pēc patērēšanas nonāk atkritumos, veidojot tādu kā lineāro ķēdi. Dabā tāda ķēde nepastāv. Tajā jebkurš resurss kādam citam ir kā barība, veidojot cirkulāru ķēdi.

Lineārajā ķēdē resurss tiek paņemts un noglabāts atkritumos. Līdz ar to mēs kā pasaules iedzīvotāji dzīvojam neilgtspējīgi. Ja kādu laiku tas bija pieņemami, tad šobrīd, kad uz pasaules iedzīvotāju kļūst arvien vairāk, mēs vairs tā nevaram dzīvot. Cilvēce ir pietiekami gudra, lai sāktu domāt, kā mēs varam dzīvot ilgtspējīgi.

Mēs dzīvojam izšķērdīgi.

Jā, precīzi. Mēs dzīvojam ļoti, ļoti izšķērdīgi. Problēma ir tajā, ka mēs to it kā neredzam. Ietekme nāk vēlāk. Šobrīd mēs to izjūtam ar klimata pārmaiņām, bioloģiskās

daudzveidības samazināšanos, veselības problēmām un slimību uzliesmojumiem, un redzam, ka nevaram turpināt dzīvot tik izšķērdīgi.

Šis liek aizdomāties par lietām, kas ikdienā šķiet tik pašsaprotamas, bet patiesībā ir gluži liekas. Pie komforta ir tā pierasts, ka par lietu patieso cenu reti kurš aizdomājas.

Jā. No vienas puses katrs indivīds jūtas mazs un pārliccināts, ka tieši viņš neko neietekmē. Bet patiesībā katra mūsu individuālā rīcība sasummējas kolektīvā rīcībā, un rezultātā mēs patērējam vairāk nekā mums pieder. Tas rada gan vides piesārņojumu, gan visas pārējās blaknes, ko jau minēju.

Kā jau minēji, Tu Cēsu novada pašvaldības darba kolektīvam esi pievienojusies pavisam nesen, un Tev ir tāds visai netipisks amata nosaukums - bezatkritumu kopienas vadītāja un aktivitāšu koordinatore. Pastāsti, lūdzu, mazliet plašāk - ko sevī ietver šis amats?

Kā jau minēju - mēs dzīvojam izšķērdīgi un mums ir jāmainās. Gan mūsu uzvedībai un rīcībai, gan arī mūsu uzņēmumiem jāmainās. Tāpēc arī šis nosaukums sevī ietver vārdu savienojumu "kopienas vadītāja". Man gan gribētos uzsvērt, ka kopienā visi ir līdzvērtīgi, tāpēc drīzāk esmu koordinatore.

Svarīgi, ka visi ir iesaistīti un saprot mērķi, kāpēc mums jāiet uz bezatkritumu dzīvesveidu. Svarīgi, lai katrs ir iesaistīts un sajūt atbildību pret sevi un nākotnes paaudzēm, un atrod saskaņu ar dabu. Tāpēc nosaukumā ir vārds "kopiena".

No jauna jāievieš šī aktivitāšu un norišu prakse. Jauninājumi nāk no pašiem aktīvajiem iedzīvotājiem, kuri ir jutīgāki pret šo tēmu. Tie ir tie gudrākie prāti, kuri piedāvā šos jaunus risinājumus.

Vai iespējams savā ikdienā ieviest 100% bezatkritumu dzīvesveidu? Ņemot vērā komfortu, pie kā esam pieraduši, vai tas patlaban nešķiet pārlietu utopisks mērķis?

Es noteikti skatos uz vārdu "bezatkritumu", kā uz mērķi uz ko tiekties, nevis ko tādu, kas jāsasniedz šodien vai rīt. Protams, ja cilvēks dzīvo mežā un viņam apkārt ir tikai dabiskas lietas, kas bioloģiski noārdās, tad viņš var teikt, ka sasniedzis bezatkritumu dzīvesveidu.

Praksē mēs esam attīstījušies un mums ir tik daudz komforta un dažādības visapkārt, ka tā tiešām ir utopija domāt par bezatkritumu dzīvesveidu. Mums ļoti daudz jāmaina, lai blakusprodukts, kas paliek pāri no viena produkta, noder kā resurss citam produktam. Kā jau minēju par lineārajām ķēdēm, mums šobrīd nav tā, ka katrs atlikums vai blakusprodukts būtu resurss nākamajam produktam. Mums jātiecas uz to, lai tā būtu. Tā ir Cēsu novada un arī plašākā mērogā - Gaujas Nacionālā parka un Vidzemes iespēja: radīt aprites ekonomikā balstītus uzņēmumus, kuri izmanto

atkritumus kā resursus, lai radītu jaunus produktus. Mums tādi uzņēmumi Cēsu novadā jau ir.

Vai pareizi sapratu - bezatkritumu dzīvesveids būtībā ir nevis par to, ka neradām atkritumus, bet, ka visu, ko radām, var otrreiz pārstrādāt?

Ir tāda bezatkritumu filozofijas piramīda – pašā augšā mēs domājam par to, vai mums kāda lieta vispār ir nepieciešama, vai varam no tās atteikties. Otrajā līmenī mēs samazinām kāda produkta lietošanu vai aizstājam to ar ko citu. Piemēram, nevis nopērkam lietu, bet iznomājam. Tam arī ir liels potenciāls, jo mums mājās ir daudz lietas, ko mēs izmantojam reti.

Treškārt, mums jāskatās, ko varam šķirot un pārstrādāt citos produktos. Tikai pašās beigās mēs domājam par atkritumu noglabāšanu vai sadedzināšanu.

Kāpēc tev rūp tas, lai dzīvojam dabai draudzīgāk? Kad šī apziņa Tevi iesakņojās?

Apziņa par ilgtspējas jautājumiem noteikti nāk no sasaistes ar dabu. Padziļināti es šo jautājumu sāku apzināties, kad aizbraucu uz Vāciju studēt maģistrantūras programmā bioloģisko lauksaimniecību. Tur es visvairāk uzzināju par milzīgajām problēmām, kas pastāv neilgtspējīgā dzīvesveida dēļ.

Pirms sāku darbu Cēsu novada pašvaldībā, joma, kurā darbojos, bija bioloģiskā lauksaimniecība. Taču tā ir tikai viena daļa no ilgtspējīgas resursu aprites. Man sāka interesēt arī visas pārējās ilgtspējas jomas. Tas, kā mēs varam būvēt nākotnes sabiedrību, kura dzīvo saskaņā ar dabu un ņem vērā dabā notiekošās norises, mācās no tā un pielieto dzīvē, jo dabā atkritumu nav.

Mans aicinājums ir darīt ko tādu, kas ir noderīgs sabiedrībai un planētai. Tas man rada dzīves piepildījumu.

Kādi ir galvenie mērķi, kurus vajag un vēlies sasniegt? Gan kā persona, gan kā speciālists pašvaldībā.

Mēs Cēsīs vēlamies veidot pilotprojektu, izmantojot bezatkritumu piramīdu. Domāsim kā lietu un produktu patēriņu samazināt, piemēram, veidojot lietu bibliotēku. Tādi piemēri pasaulē jau pastāv. Tas darbojas pēc principa, ka lietas, kuras izmantojam ļoti reti, piemēram, telti, tosteri vai popkorna aparātu, varam attiecīgajā brīdī izīrēt. Mēs centīsimies Cēsīs ieviest šo ideju.

Tāpat veidosim Cēsīs darbnīcas, kurās iedzīvotājiem būs iespēja savas saplīsušās mantas salabot.

Mans uzdevums šobrīd ir veidot kopienu un atrast tajā uzņēmējus un cilvēkus, kuri būtu gatavi piedāvāt šīs darbnīcas.

Vai šīs aktivitātes būs centrētas uz Cēsu pilsētu, vai izvērstas visā novadā?

Sākotnēja ideja bija Cēsu pilsētā, jo novads pastāv nesen, un projekts tika rakstīts vēl laiku pirms novadu reformas. Līdz ar to aktivitātes koncentrētas Cēsīs, bet, manuprāt, mums vajadzētu iet ārpus pilsētas robežām, un centīsimies darbnīcas veidot arī citviet novadā. Vienlaikus ļoti ceram uz aktīvajām kopienām ne tikai pilsētā, bet arī pagastos.

Ļoti lielu atkritumu daudzumu veido arī bioloģiski noārdāmie atkritumi – virtuves un dārza atkritumi, kurus patlaban nereti izmet kopā ar citiem sadzīves atkritumiem. Tos ļoti viegli var kompostēt, tādēļ arī šajā sakarā veidosim darbnīcas, lai mācītu kompostēt un pārlicinātu, ka tas nav grūti.

Kādas vēl aktivitātes tiks īstenotas, lai sasniegtu mērķus?

Pats pirmais, ko vēlamies ieviest, būs darbnīca ar velo apkopi. Tā būs iespēja tiem, kuriem mājās ir velosipēds, pirms sezonas to atvest, sakopt un saremontēt, lai varētu ar to pārvietoties. Tas arī vienlaikus ir viens no pamatprincipiem bezatkritumu dzīvesveida īstenošanā – visur, kur iespējams, dodamies ar kājām vai braucam ar velosipēdu.

Vai papildus jau minētajam ir vēl kādas inovatīvas metodes, kuras plānots ieviest/ izmantot?

Raudzīsimies uz dažādām iniciatīvām, kā samazināt pārtikas atkritumus. Meklēsim risinājumus tam, lai gadījumā, ja kādam uzņēmumam ir pārtikas atlikumi, tos varētu nogādāt tiem, kuriem trūkst pārtikas.

Cēsis jau iepriekš bijušas atsaucīgas bezatkritumu iniciatīvām. Piemēram, iesaistoties iniciatīvā “Tīri.Labi”, ko realizē biedrība “Zaļā brīvība” un kur viena no aktivitātēm bija pārtikas skapja izveide.

Varbūt zini ko vairāk par to, kāda ir pieredze citviet/ citur pasaulē? Vai plānots integrēt arī Cēsu novada pašvaldībā kādu no labajiem piemēriem?

Skandināvu valstīs veiksmīgi darbojas bezatkritumu centri, kur var nodot derīgas lietas, lai tām dotu otro iespēju. Tas darbojas veiksmīgi, lietas tur ir salīdzinoši lētas un cilvēkiem nav aizspriedumu, viņi labprāt šādos centros iepērkas.

Kā savā māsaimniecībā videi draudzīgi apsaimniekot atkritumus un samazināt to apjomu kā tādu? Ar ko vajadzētu sākt un ko ievērot tiem, kuri vēlas šķirot atkritumus?

Noteikti vajag izveidot ērtu šķirošanas vietu ar kastītēm vai spainīšiem – plastmasai, papīram, bioloģiski noārdāmiem atkritumiem, metālam, stiklam un pārējiem sadzīves atkritumiem. Šķirošana ievērojami samazina atkritumu izvešanas izmaksas, jo šķirotos atkritumus var nodot bez maksas.

Katrai mājsaimniecībai tas noteikti ir individuāli. Jāskatās atkritumu daudzums, kas tiek radīts un jāizvērtē, ko darīt citādāk. Piemēram, ja ir daudz bioloģisko atkritumu, tad jāpadomā vai nerodas pārtikas atlikumi, varbūt jāpērk mazāk pārtikas.

Galvenais, lai šķirošana ir ērta, tas ir pamatu pamats.

Kur Tu redzi Cēsu novadu bezatkritumu dzīvesveida jomā pēc 10 gadiem?

Tas, ko nepieminēju sarunas sākumā – kopš 2018.gada darbojos arī biedrībā “Greenfest”. Mēs popularizējam zaļo dzīvesveidu, veidojot festivālus. Viens no mūsu mērķiem ir izveidot Gaujas Nacionālā parka teritorijā bio reģionu. Šaurākā izpratnē tas nozīmē, ka tā būs teritorija ar attīstītu bioloģisko lauksaimniecību. Plašākā nozīmē – mums jāiet uz to, lai veidotu aprites ekonomiku un attīstītu bezatkritumu filozofiju. Būtībā veidot šo teritoriju kā ilgtspējīgu un tādu, kas rada ilgtspējīgus produktus, rezultātā iegūstot ekonomisko labumu no šī reģiona un ilgtspējīgas resursu pārvaldības. Tas arī ir viens no mērķiem, kāpēc patlaban esmu pašvaldībā. Uzskatu, ka tam ir potenciāls, iespēja un dzirdīgas ausis. Gan pašvaldība, gan iedzīvotāji, kuri dzīvo parka teritorijā, novērtē tā bioloģisko daudzveidību un dabas bagātību. Lai tās nosargātu, būtu labi, ja no tā gūtu arī ekonomisko ieguvumu.

Kas ir Tava mīlākā vieta Cēsu novadā?

Man patīk snovbords, tāpēc ziemā daudz laika pavadu “Žagarkalnā”. Tāpat man patīk Līgatne, tur pavadām laiku kopā ar bērnu. Ruckas muižā ir dižozols, kas šķiet sirdij tuva vieta.